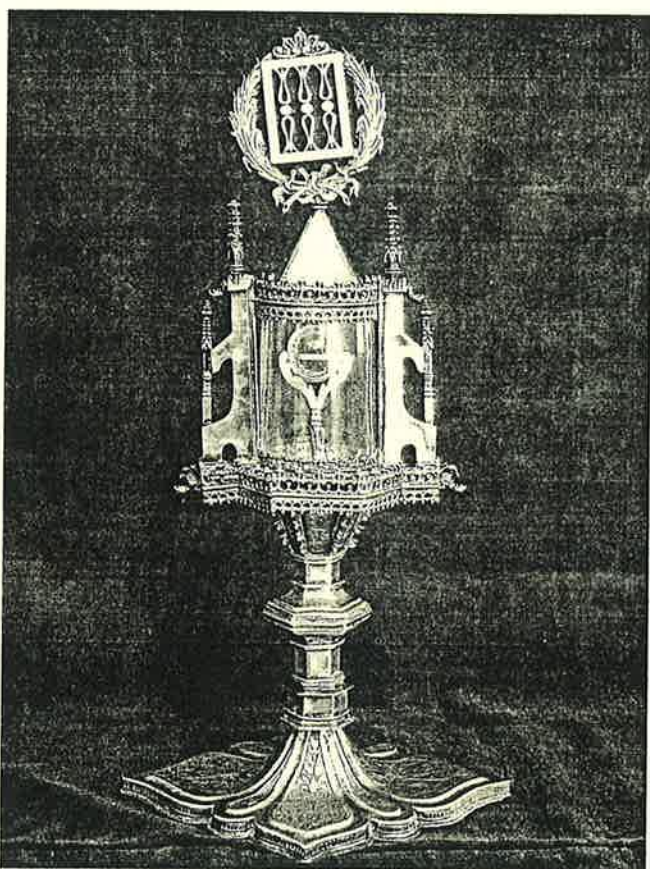

la cava

Butlletí del Centre d'Estudis Històrics de Sant Llorenç Savall

Número 2 - Febrer de 2004

El relicari de Sant Llorenç, del S. XVI

En aquest número:

dossier

EL TRESOR DE LA PARRÒQUIA

L'ESGLÉSIA A SANT LLORENÇ

...i a més

UNA DESTAL NEOLÍTICA TROBADA AL NOSTRE TERME

La història de la destal prehistòrica trobada pel senyor Manuel Pagès.

**EL PRIMER
DOCUMENT ESCRIT
QUE ESMENTA
SANT LLORENÇ
SAVALL L'ANY 1010**

EDITORIAL

**CRÒNICA DE
LES ACTIVITATS
SOCIALS**

FENT CAMÍ

L'exposició sobre els masos del nostre terme i la difusió del primer número de la revista LACERA, en el marc de la Festa Major de Sant Llorenç, van tenir un èxit insospitat tant de públic com de crítica. La resposta positiva a aquesta primera activitat pública ens ha esperonat a continuar amb més interès encara el nostre treball de recerca de la història local. Hem tingut el testimoni directe de moltes persones interessades en conèixer i aportar elements per a la història del nostre poble. Amb aquest objectiu el de conèixer millor i, sobretot, donar a conèixer la història de Sant Llorenç Savall, va nèixer, l'entitat LACERA, que compta ara mateix amb un notable grup d'associats.

Els efectes del desastrós incendi forestal iniciat el 10 d'agost -precisament en la diada de Sant Llorenç- prop del Rossinyol, a la Vall d'Horta, ens ha permès contemplar deslliurada de la vegetació, l'estructura afeixada dels conreus de vinya, que foren un dels principals mitjans de subsistència del nostre poble fins a la crisi de la filoxera. Uns conreus abandonats definitivament en les darreres dècades.

Diuen que "no hi ha mal que per a bé no vingui" i el desastre ecològic del medi forestal ens ha permès, juntament amb membres del Centre Excursionista Llorençà, recuperar el traçat d'antics camins, trobar l'emplaçament d'antics masos, o poder cartografiar el Castell de la Pera o la necròpoli de Vallcàrcara, dos dels indrets d'interès arqueològic del nostre terme, que, com molts d'altres ens agradaria veure algun dia ben estudiats, conservats i protegits.

Ara en aquesta segona revista presentem un dossier sobre els béns de l'església local il·lustrat amb fotografies. Hem volgut indagar i informar-vos d'aquest patrimoni llorençà, que constitueix un valuós testimoni del nostre passat.

De ben segur que a molts de vosaltres, a partir de la visita a l'exposició o de la lectura d'aquest butlletí, recordareu fets relatius als masos i potser ens podreu aportar documents gràfics d'aquestes masies, o d'altres persones i fets històrics. Us ho agraiem. El nostre interès és precisament recopilar la memòria popular de Sant Llorenç Savall per a bastir mitjançant l'estudi i la documentació iconogràfica, escrita i oral, la memòria col·lectiva del poble.

EDITAT EL LLIBRE: "EL VESSANT DESCONEGUT DE SANT LLORENÇ DEL MUNT"

És a la venda el llibre "El vessant desconegut de Sant Llorenç del Munt" una precisa i preciosa guia per recórrer el vessant llevantí del parc natural i els seus entorns, tenint per centre de referència el poble de Sant Llorenç Savall.

Aquesta guia d'excursions de la qual en són autors el llorençà Miquel Casals i Suades, i el nostre consoci Albert Vicens i Llauredó, presenta en les seves 230 amenes pàgines un completíssim panorama de rutes excursionistes pel terme llorençà.

El llibre s'estructura en dues parts: La descripció topogràfica de deu itineraris d'excursions, algunes prou conegudes i d'altres inèdites, que van acompanyades dels corresponents plànols i també de dues fitxes dedicades a explicar fets històrics i referències de la natura (vegetació, geologia...) dels paisatges del recorregut. Per completar aquesta primera part del llibre s'ofereix una ruta guiada pel poble de Sant Llorenç Savall amb la descripció del seu patrimoni arquitectònic.

En la segona part del llibre els autors descriuen detalladament els elements del patrimoni que es poden visitar en les rutes guiades, és a dir, els masos, fonts, esglésies, castells, coves, arbres monumentals o els vestigis de les antigues indústries rurals com són els forns de calç, de teules o de pega, molins fariners, la indústria del carbó... tot il·lustrat amb nombroses fotografies.

L'edició d'aquest llibre és a càrrec de l'editorial Farell de Sant Vicenç de Castellet, i l'edició compta amb la col·laboració de l'Ajuntament de Sant Llorenç Savall i del Centre Excursionista Llorençà.

Una obra molt útil i necessària per a conèixer el vessant més inèdit del massís de Sant Llorenç, i les seves estribacions i, aïhora, per gaudir plenament del patrimoni natural i cultural del terme de Sant Llorenç Savall.

CASTELL DE LA PERA

El pressupost de l'Ajuntament de Sant Llorenç per aquest any 2004 contempla una partida de 4.500 EUR per a continuar les tasques arqueològiques i de consolidació dels vestigis del Castell de la Pera.

Aquesta aportació de l'Ajuntament es vol complementar amb la d'altres institucions Diputació de Barcelona i Generalitat de Catalunya per tal de poder continuar les obres de millora del castell que senyoreja el nostre terme.

Com es recordarà l'any 2002 es va dur a terme una primera campanya de desbrossament i excavació arqueològica de les runes del castell on es pogué determinar la planta de l'edificació originària del segle X.

lacera

Butlletí de l'entitat LACERA
(Cercle d'Estudis Històrics
de Sant Llorenç Savall)

Adreça postal: C/ Canigó, 15
08212 Sant Llorenç Savall

Any i núm. 2
Febrer 2004

Preu per a no socis 1 €

Direcció i realització:
Jaume Valls i Vila

Textos:
Ramon Molina, Jaume Valls i Vila

Fotografies: Albert Vicens,
Jaume Valls i Vila, Josep Ma. Nogué

El "Tresor" de l'Església Llorençana

EL "TRESOR" PARROQUIAL

La història la fan els pobles en el decurs dels temps. A poc a poc es va formant un tarannà o forma de ser, una cultura local que fa que cada poble tingui una personalitat que el pas del temps va modelant i transformant.

El tarannà i els costums de cada època deixen testimonis, pòsits culturals que podem copsar en les manifestacions artístiques, els costums, la llengua... En els pobles les tradicions es van transformant paulatinament, com la vida mateixa. A vegades tenim la satisfacció de conèixer alguns testimonis materials d'èpoques anteriors, però massa sovint, tot i tenir constàn-

cia de la seva existència, aquests testimonis han desaparegut.

Ha estat a causa del desús, de reconvertir-se per a noves utilitats, o per motiu de fets d'armes, guerres, revoltes...

A Sant Llorenç Savall podem dir que hem estat de sort pel que fa al patrimoni de l'església. El nostre poble conserva tant a l'església parroquial com a l'antiga sufragània de Sant Feliu de Vallcàrcara, a l'església de Sant Pere de Mur, o a l'arxiu Diocesà de Vic, un important patrimoni litúrgic. Un patrimoni valuós, una bona part del qual és encara al nostre poble, i que cal conèixer i estimar perquè és de tots.

INVENTARI DELS BÉNS ANTICS

És amb aquest ànim de donar-lo a conèixer, de rescabalar-lo de l'oblit, que l'entitat LACERA (Cercle d'Estudis Històrics de Sant Llorenç Savall), hem decidit investigar-lo i publicar-ne els resultats, per al vostre coneixement.

No ha estat una tasca fàcil, atesa la quantitat i varietat d'objectes que calia inventariar. Així decidirem en agrupar-los en quatre àmbits segons els materials: l'orfebreria; les imatges i retaules; els teixits i els documents. Per situar-ho en un annex d'aquest dossier, donem també notícia dels llocs de culte, les esglésies llorençanes, i la seva evolució històrica.

Cadascun dels objectes ha estat catalogat amb una breu descripció que conté el material amb què està fet, l'època o la data de realització i l'autor (si es coneix). També incloem el lloc on es conserva i la fotografia de l'objecte feta per Josep Ma. Nogué.

1 L'ORFEBRERIA

L'orfebreria d'ús litúrgic és potser la part més espectacular d'aquest inventari i el seu origen és molt llunyà en el temps. Per la documentació que coneixem tenim notícia que ja l'any 1087, el senyor del Castell de la Pera, Ramon Donuç o Donuci, feu testament sobre l'altar de Sant Climent de l'església de Sant Llorenç Savall, ordenant que es vengués la seva mula i que pel seu import es fes un calze de plata per a l'església de Sant Llorenç Savall.

EL RELICARI DE SANT LLORENÇ

L'objecte més antic que es conserva és el relicari de Sant Llorenç. Una magnífica peça d'orfebreria de plata d'estil gòtic tardà data a principis del segle XVI. El relicari permet veure ben clares les marques d'argenter, marques que corresponen a un orfebren de Barcelona.

La bacina de la Mare de Déu "dels ous" del Mas de les Oliveres

La bacina de la Mare de Déu de la Salut de la parroquial.

El relicari porta afegides la graella i la reliquia del Sant (un fragment d'òs) incorporades l'any 1844, segons el títol d'autenticitat conegut com "l'autèntica" que es conserva a la parròquia.

De la mateixa època és la petxina de plata amb mànec utilitzada pel sacrament del bateig.

TRES OBJECTES BARROCS

La custodia i les dues bacines de la Mare de Déu de la Salut (coneguda popularment com la Mare de Déu dels Ous a raó del cistell d'ous que la verge porta a la mà dreta), són tres notables mostres d'orfebreria del barroc català.

Les dues bacines són de la mateixa època i estil. Una és de principi del segle XVIII i es feta per l'argenter Costa, de Barcelona i l'altre de mitjan segle XVIII és de l'argenter Roca, també barceloní. Molt clarament es llegeix a sota el seu plat, la inscripció "Sant Llorenç Savall, Mare de Déu de la Salut", en referència que pertanyen a dita parròquia i ténen l'advocació d'aquesta verge, malgrat el nom popular fós un altre.

Les dues bacines eren passades per recollir almoïna, entre els assistents a festes assenyalades com ho éren els bateigs, casaments i

enterraments. L'una era utilitzada al poble, i l'altra, a la Vall d'Horta. Actualment una es guarda a la rectoria i l'altra al mas de les Oliveres, on l'aixopluguen des de l'any 1936, en la caixa original on es guarda el drap de seda que la cobria i algun diner de la darrera col·lecta realitzada a mitjan segle XX.

La custòdia que havia desfilat en la processó de Corpus i és recordada per molta gent, és formada per dues peces de plata. La part principal fou obrada a final segle XVII i el peu és més modern, de final segle XVIII. És obra de l'argenter Serra de Barcelona. Intuïm que el peu original deuria ser de fusta i es substituï per l'actual peu d'argent.

El salpasser i l'encenser

També cal destacar el magnífic salpasser, d'argent repicat, original de mitjan segle XVII. El calze, també d'argent, de procedència desconeguda, però que ja consta relacionat en antics inventaris de béns, i els porta-paus que antigament passaven de mà en mà en la celebració de la missa això sí, un per als homes i l'altre per les dones.

L'encenser i la naveta de plata que l'acompanya foren obrats a final segle XVIII o a principi del segle XIX.

OBJECTES DEL SEGLE XX

El bàcul de plata del Bisbe de Colofon, el llorençà Fra Maties Sola, fou adquirit i lliurat per subscripció del poble.

El calze de la commemoració de les bodes d'or sacerdotals de mossèn Josep Rossell, i el calze de Mossèn Marià Viadiu, llegat al poble de Sant Llorenç.

Cal fer notar que també es conserva, però no a la parròquia, el calze d'estil modernista de mossèn Llorenç Garriga, obrat a l'argenteria Sanosa de Barcelona l'any 1922.

2 LA IMATGERIA

La majoria de les imatges de Sant Llorenç Savall van ser destrossades o cremades en els primers dies de la guerra dita civil, l'any 1936. Malgrat aquest lamentable episodi, resten algunes mostres d'imatges i retaules dignes de menció.

Una d'elles és la imatge de la Puríssima concepció que es guarda al Mas de la Roca, a la vall d'Horta i els retaules de Sant Feliu de Vallcàrcara, del qual se'n conserva un fragment, i el de Sant Pere de Mur o del Dalmau.

El retaule de la Mare de Déu de l'Ajuda

Dissortadament només es conserva un fragment d'aquest retaule destruït l'any 1936.

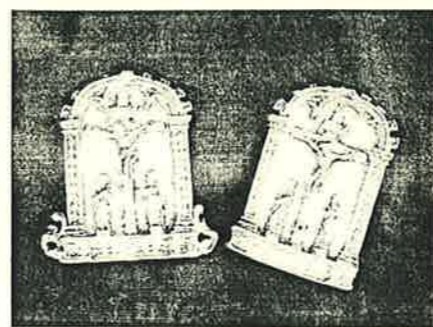
A mitjan segle XVI, l'any 1557, el Bisbe de Barcelona donà llicència a Domingo Vilardell per a erigir un altar i produir un retaule dedicat a la Mare de Déu, de l'església de Sant Feliu de Vallcàrcara.

La petxina de batejar

La corona de la imatge de la Immaculada

Els dos porta-paus

(Aquesta notícia, facilitada per Manuel Pagès, figura en el foli 80 del llibre comú de 1553-1567 que es conserva a l'Arxiu Diocesà de Barcelona).

El retaule de la Mare de Déu de l'Ajuda fou cremat el dia de juliol de 1936, juntament amb tots els altres bens mobles de l'església de Sant Feliu, entre els quals una calaixera on es guardava la documentació de la sufragània. Sembla ser que el fragment que es conserva va caure i fou recollit pels masovers (Jaume Oliver, relat verbal).

Actualment el fragment del retaule es conserva des de 1939 a la masia de l'Armengol.

El retaule de Sant Pere de Mur

A l'esglesiola romànica de Sant Pere de Mur, o del Dalmau, es conserva un retaule d'art popular, d'un innegable encant per la seva simplicitat, original de mitjan segle XVII.

Aquest retaule va tenir la sort de no ser trobat pels revolucionaris de juliol de 1936. L'any 1722 els Dalmau reformaren l'església. Van tapiar l'antiga porta i van eliminar l'absis, adequant-la a la moda de l'època construint un altar i un nou retaule.

Així el retaule primigeni va ser guardat d'ençà de 1738 al mas del Dalmau i d'aquesta forma, ha arribat als nostres dies. Val a dir que el tenim a la vall de Mur pels pès, puix no fa gaire anys fou venut a un antiquari de Moià pel darrer Dalmau propietari del mas, recentment traspasat. Però passat un temps en Dalmau va recapacitar i va recuperar el retaule pagant a l'antiquari moianès un preu molt més alt del que va cobrar en vendre'l.

El senzill retaule necessitaria una restauració.

3 ELS TEIXITS

Pel que fa als ornaments litúrgics, molt poques parròquies del país posseeixen la qualitat dels teixits conservats a la parròquia del nostre poble.

Cal destacar-ne el magnífic conjunt de vestuari de festa solemne, original de final segle XVIII. És teixit en jacquard i decorat amb passamaneria valenciana brodada en fil d'or i plata.

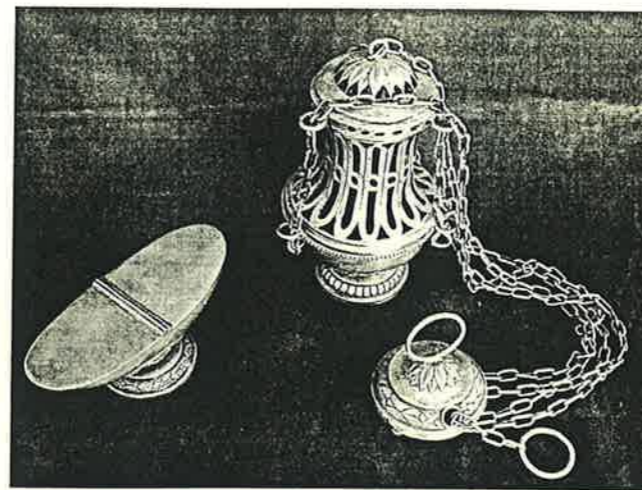
Es conserva tot el joc complet integrat per la casulla, el maniple, el tapacalze, i la borsa de corporals. També es conserva el joc complet per a tres concelebrants en teixit de jacquard del tern de damasc i or de la festa Major de Sant Llorenç.

Una altra peça d'interès és la casulla morada amb passamaneria valenciana i teixida en seda.

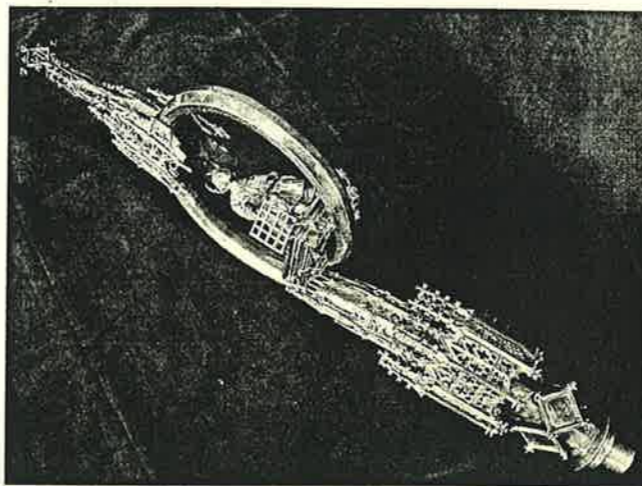
La tela del pali, de mitjan segle XIX, és també de jacquard decorat amb fil d'argent.

Destacable és també una alba de punta al coixí, feta de reixeta, una filigrana de puntaire.

Finalment cal dir que totes les casulles tenen els colls de puntes, que es conserven malmeses. Retirades del culte són objecte d'estudi, que una vegada completat, donarem a conèixer des d'aquesta publicació.

L'encenser i la naveta d'argent fets a Barcelona pel plater Serra i l'orfebre Bosc

El bàcul del Bisbe Colofau Fra Maties Solà (1931)

El calze de Mn. Marià Biadiu

El calze de les bodes d'or de Mossèn Rossell

4 ELS LLIBRES SACRAMENTALS

De la documentació escrita de la parròquia només es conserven els llibres sacramentals, dipositats en la seva part històrica, a l'Arxiu Diocesà de Vic. A la rectoria de Sant Llorenç només disposen dels llibres sacramentals de 1900 ençà.

Aquesta documentació ha pogut arribar fins a nosaltres gràcies a Mossèn Josep Blancher, rector de Sant Llorenç a l'inici de la guerra civil, va portar la documentació a la sabateria d'en Pau Roma del carrer Nou, evitant així la seva destrucció. Allí, a les prestatgeries, camuflada dins de caps de sabates, va romandre durant tota la guerra civil.

L'alarma es produí el gener de 1939, quan en la retirada republicana, la gent anava a buscar sabates i alguna documentació es dispersà entre el veïnat del carrer Nou.

Val a dir que a banda dels llibres sacramentals és a dir, els registres de baptismes, casaments i defuncions, no es conserva altra documentació sacramental, com poden ser les sèries completes dels llibres de confirmacions o de comunions, o de la vida parroquial, com els llibres de comptes, de visites pastorals o les consuetes. Tampoc hem trobat documents redactats i guardats normalment a la parroquia com són els testaments, contractes, èpoques o altra documentació que ens podrien il·lustrar avui sobre importants aspectes de la vida llorençana en el decurs de la història.

Els llibres sacramentals llorençans conservats a l'Arxiu Diocesà de Vic, i que poden ser consultats, són aquests:

A) Baptismes

I) 1597-1672. "Llibre en lo qual aparan tots los batejats de dita parroquia de Sant Llorenç Çavall, tant los qui seran batejats en les fonts de dita parrochia com encara los de les fonts de Sant Feliu de Vallcàrcara, sufragania de dita parroquia.

Comensat per mi Thomas Castella prevere de la vila de Moya y vicari de dita parrochia.

Vuy als vint y quatre del mes de Janer de l'any de la nativitat del Senyor de 1597"

II) 1671-1723. Aquest llibre conté també les confirmacions.

III) 1756-1764

IV) 1784-1814

V) 1814-1853

VI) 1852-1858

VII) 1859-1874

Hi ha també un llibre de confirmacions del període 1771 a 1886

B) Desposoris

I) 1597-1672

II) 1671-1784

III) 1784-1850

IV) 1851-1853

C) Òbits

I) 1567-1672

"Llibre de obits de la parroquia de Sanct Lorens Savall i de la proquia de San Feliu de Valcarcara suffraganya

Comensat per mi Bartomeu Mata prevere i vicari de ditas parroquias.

Vuy a XVI de Janer 1567"

II) 1674-1731

III) 1732-1764

IV) 1767-1809

Fou el Concili de Trento el que establí la norma de registrar els actes sacramentals, norma que es posà en pràctica en el decurs del segle XVI. El parroquial era l'únic registre personal existent puix que el Registre civil no s'inicià fins l'any 18.

Aquests llibres ens permeten seguir les nissagues llorençanes des de mitjan del segle XVI i ens aporten una valuosa documentació.

El primer llibre d'òbits començat pel vicari Bartomeu Mata l'any 1567, tenia per coberta un pergamí de mitjan segle XII, del llibre *Moralium* del Papa Gregori el Magne. En un dels llibres de casaments també s'utilitzà per coberta un full de pergamí del lecionari de l'ofici del segle XV. Amdues cobertes foren rescabaldades i substituïdes per altres de cartró, i els dos pergamins es conserven a la rectoria de Sant Llorenç.

Finalment esmentar que pot ser que en alguna casa del carrer Nou conservin encara documents de la parròquia, per causa de la dispersió de l'any 1939 que hem explicat. Agrairiem si se'n té notícia que ens ho facin saber.

AGRAÏMENTS

En cloure aquest estudi del patrimoni eclesiàstic llorençà voldriem tenir un record per Mossèn Josep Blancher, que amb la tolerància de Josep Castella, salvà l'any 1936 aquest patrimoni de la seva destrucció i que ens permet avui gaudir-ne.

També volem agrair la col·laboració imprescindible de mossèn Joan Vila en aquest treball, i ben especialment al fotògraf Josep Nogués, co-autor de l'inventari del patrimoni, així com a totes aquelles persones que ens han obert les portes i ens han facilitat aquest estudi.

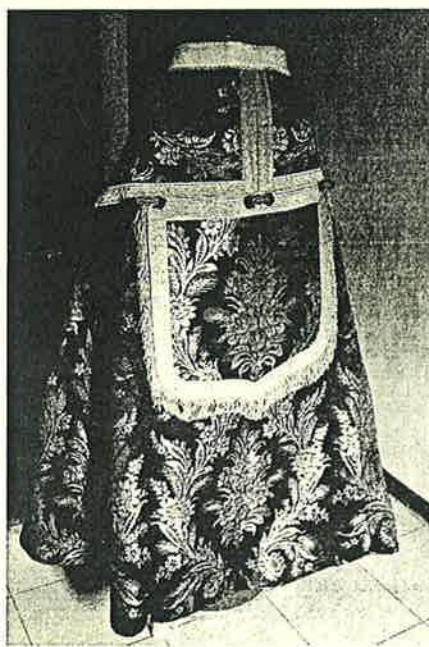
El retaule de Sant Pere de Mur

FUTUR

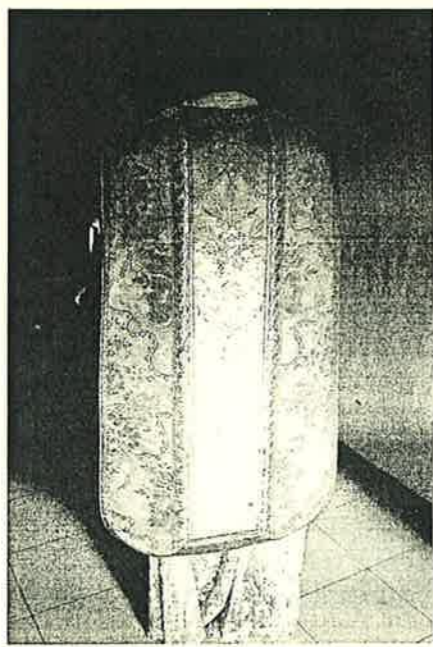
Voldriem a mig termini poder editar un catàleg complet d'aquest patrimoni i algun dia potser serà possible habilitar un espai on pugui exposar-se perquè tothom qui ho vulgui el pugui visitar.

Text de Ramón Molina

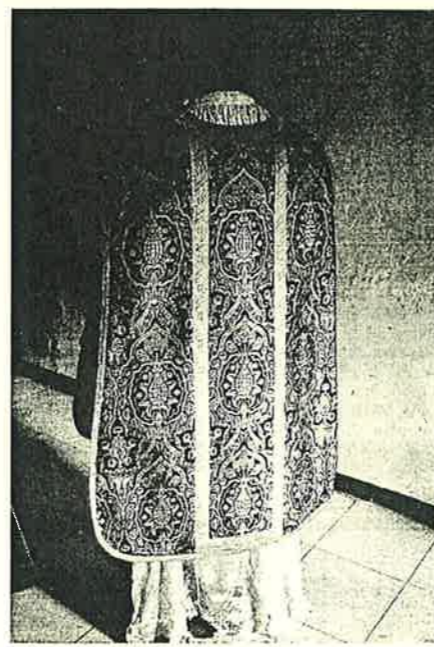
Fotografies de Josep Ma. Nogué

Tern de damasc i or de la festivitat de Sant Llorenç

Vestuari solemne. Final S.XVIII

Casulla morada teixida en seda

L'església a Sant Llorenç Savall

Aquestes són algunes notes històriques relatives a l'existència, documentada ja el segle XI, i de l'evolució de l'església (catòlica, apostòlica i romana) al poble de Sant Llorenç Savall. Recollides de diverses fonts les he extractat de l'estudi que amb la col·laboració d'Albert Vicens tenim entre mans, les "Línies per a la història de Sant Llorenç Savall", que esperem, poder completar i, si és possible, editar aquest mateix any 2004.

El pes de l'església en la història llorençana és molt i molt important, tant en el vesant espiritual, com en el del poder terrenal i civil, que és lògicament, és el que més m'ha interessat.

Per a la primera part de l'article he consultat i traduït amb l'ajut de Joan Soler, alguns documents del llibre: "El monestir de sant Llorenç del Munt sobre Terrassa. Diplomataris dels segles X i XI", del Dr. Pere Puig i Ustrell editat per la Fundació Noguera. Barcelona, 1995, entre d'altres publicacions.

Al Dr. Pere Puig i al professor Joan Soler, les gràcies.

Del monestir del Munt a Savall

A l'alta edat mitjana el terme de Sant Llorenç Savall pertanyia al Bisbat d'Ègara, i era vinculat al castell de Terrassa i al Comtat de Barcelona. Aquesta dependència barcelonina es perpetuà en l'època dels Comtes-Reis. Si en el període visigòtic Sant Llorenç Savall pertanyia al Bisbat terrassenc, des de l'any 874, es constata la reincorporació del bisbat d'Ègara, -actiu de mitjan segle V a finals segle VIII-, al Bisbat de Barcelona.

Des de l'inici del segle IX, lligat al destí de Barcelona, el Vallès s'incorporà a l'imperi carolingi com a terra de marca. A mesura en què s'afermà, -en el decurs del segle X-, el poder de la Casa Comtal de Barcelona, el territori vallesà restaria sota el seu domini.

En aquest context, l'any 958 tenim notícia documental d'unes esglésies o altars del Munt, consagrats a Sant Llorenç, Santa Maria i Sant Miquel. L'any 975 Borrell II, comte de Barcelona, vengué aquests altars al monestir benedictí de Sant Cugat del Vallès.

La Vall de Mur i el territori de Lacera

L'actual terme municipal de Sant Llorenç Savall està constituït per dos territoris dominats, respectivament, a l'edat mitjana pel monestir de Sant Llorenç de Munt, propietari de l'alou de la vall de Mur; i pels senyors del Castell de la Pera, que senyorejaven Lacera.

En el decurs del segle XII el monestir de Sant Llorenç del Munt es constituí propiament en senyoriu, i administrà el seu domini amb les típiques formes feudals. Els diferents càrrecs monàstics tenien atribucions senyoriales i disposaven d'un patrimoni, en virtut del qual, els pagesos emfiteutes els prestaven homenatge i es declaraven homes sòlids, propis i afocats dels monjos.

La vall de Lacera, fou un territori propici per a l'expansió territorial del monestir. Així l'any 977 rebé una mujada de vinya i l'any 980 una altra, al lloc anomenat Savinyana, i també una mujada de terra a la coma situada vora el Puig d'en Baig (Puig Gavatx), al costat de les quals ja existien altres vinyes plantades propietat del monestir.

Any 1010: Sancti Laurentii de ipsa Ualle

La primera citació documental de Sant Llorenç Savall o més exactament Sant Llorenç de la, o d'aquesta, vall (Sancti Laurentii de ipsa Ualle) la trobem a l'inici del segle XI, concretament el 28 de juliol de l'any 1010, en una donació que fa Rodolf prevere (presbíter) de

Sant Llorenç Savall a Ermumir. Li dóna una terra, cases, cort, colomar, arbres, trull i una vinya, situades a Lacera (Lacaria) al lloc de Sauinnana (Savinyana o Salvinyana) a condició que ho tindrà el donador durant la seva vida. Després ho tindrà l'esmentat Ermumir junt amb la seva mare Fruiló, el qual pagarà cada any dues lliures de cera a Sant Llorenç del Munt, i després de la mort d'aquest quedarà tot per a Sant Llorenç, Santa Maria i Sant Miquel del Munt.

Heus aquí doncs la primera cita documental de Sant Llorenç de la o Ça vall. (=Savall) nom ben diferenciat del monestir del Munt, i el nom del poble que ha arribat fins a nosaltres i, que d'aquí a sis anys (2010) complirà el primer mil·lenni.

Any 1050: L'església de Sant Llorenç

La primera notícia de l'existència de l'església de Sant Llorenç, correspon al testament de Fruiló, datat el 24 de juliol de l'any 1050. Fou redactat a l'altar de Sant Climent de l'església de Sant Llorenç, situada a Lacera al lloc de Sales. La senyora Fruiló lliga bestiar, eines, vestiments, atuell, parts de la collita i altres bens mobles, per a ser distribuïts entre el monestir del Munt i, el cementiri de Sant Llorenç Savall, al qual lliga un porcell (*ipso cimiterio de Sancti Laurentii de ipsa Ualle porcastro*), diu l'original llatí. És a dir que, per aquest document, coneixem a mitjan segle XI que a Lacera hi ha una església amb llur cementiri dedicada a Sant Llorenç, l'emplaçament de la qual (al lloc de Sales) queda però per determinar, malgrat tot sembla indicar que es trobava al mateix lloc on s'aixeca l'actual església parroquial (DSLMM, pag 1109).

El testament de Gerbert Bonuç

Per abundar en l'existència de l'església de Sant Llorenç Savall citem el llarg testament del prevere Gerbert Bonuç, donat a 31 de març de 1065 i conservat a l'ACA, on diu "*Et concedo ad Sancti Laurentii de ipsa Ualle ipsas meas vineas quod ego teneo in Savinnana...*" és a dir: Concedeixo a Sant Llorenç d'aquesta Vall aquestes meves vinyes que tinc a Savinyana. A més Bonuç lloga 12 mancuses del seu haver per a misses als preveres de Sant Llorenç Savall i també ordena que facin... amb la venda de la meua mula, un cup major "*qui sunt in Lazaria de ipsa Ualle et ipso meo cubo nouo maiore et ipsa mea tonna noua ut donent ipsos manchosos et ipsas mancosadas supraescriptas, et ipsos helemosinarios supraescriptos*". És a dir, "que son a Lacera d'aquesta vall, i aquell meu cup major nou i aquella tina nova perquè donguin aquests mancuses i aquestes mancuses sobreescrites i aquests setmaners (impostos) sobreescrits"

Més endavant Gerbert Bonuç descriu les propietats de Lacera: celler, cases, cortals, recs, prats, aigües i molins, entre les quals les del seu germà Udalguer "*et in ualle de Sancti Laurentii ipsos sacrarios et chasas et curtalibus qui in circuitu eius sunt et ipsa chasa ubi mater mea stabat cum suas pertinencias cum terris et uineis et trileis et ipso manso de ualle Maria cum suas pertenencias, et ipso manso de Gargoloses cum suas pertenencias, cum terris et uineis et trileis et ruiras et omnes arbores qui infra sunt et uaschula maiora nel minora, cubos et tonnas et barrilos, et exceptus ipso cubo et ipsa tonna maiores quod iam abeo dimittos et exceptus ipsos alodios quod iam abeo dimittos ad Sancti Saturnini et ad Sancti Sebastiani et a Dalmaç et a Guielmo Donutio*". Traduit diu "i a la vall de Sant Llorenç aquests sagres, cases, i cortals que son al seu entorn, i aquella casa on residia la meua mare amb les seves terres, vinyes i trilles, i aquell mas de la Vall de Maria amb les seves pertinences. I aquell mas de Gargoloses amb les seves pertinences amb terres, vinyes, trilles i rovires i tots els arbres que són a sota, amb tots els estris grans i petits, cups, tines i barrils, excepte aquell cup i tina majors que ja tinc rebuts, i excepte aquells alous que també tinc rebuts a San Sadurn i a Sant Sebastià i d'en Dalmau i d'en Guillem Donnuç".

També disposa "*et uindere faciant ipsa mea sarracena et de ipsum precium dare faciant ipsa medietate ad ipso porticho de Sancti Laurentii de ipsa Ualle*". O sigui "que es vengui la sarraïna (una esclava) i del que en rebem en donarà la meitat per contruir el porxo de Sant Llorenç d'aquesta vall".

Aquí veiem citada per primera vegada la sagrera, el terreny entorn de l'església, i la Vall de Maria. És a dir, veiem clarament confirmada l'existència de la l'església llorençana. Per a més abundament, un altre testament, el de Senefred Sunyer datat el 21 de setembre de l'any 1066, quan marxà a Roma per visitar Sant Pere apòstol i altres esglésies, diu: "*Et concedo a Sancti Laurentii de ipsa Ualle in ipsa opera de ipso portico boue i marciolo quod ego emi de Guidelle de Costa. Ad Sancti Felicis de Ualle Charchara emina l de*

L'absis de Santa Maria del Castell de la Pera

Els altres temples romànics del terme

També a mitjan segle XI, concretament l'any 1053, s'esdevingué la consagració de l'església de Sant Feliu de Vallcàrcara, al nord del terme. Vint-i-dos anys després, l'any 1077, ja tenim notícia documental de l'existència de l'església de Sant Pere de l'alou de la Vall de Mur, tot i que el temple no fou dedicat i dotat fins a l'inici del segle XII, exactament l'any 1101. També, ben probablement en aquesta mateixa centúria, el segle XII, seria consagrada l'església de Santa Maria, del Castell de la Pera.

Per completar els temples romànics del terme, direm que gairebé un segle després, l'any 1190, Bernat de Vallverd feu construir l'ermita de Sant Jaume de Vallverd, consagrada en 1192, ja a les acaballes del segle XII.

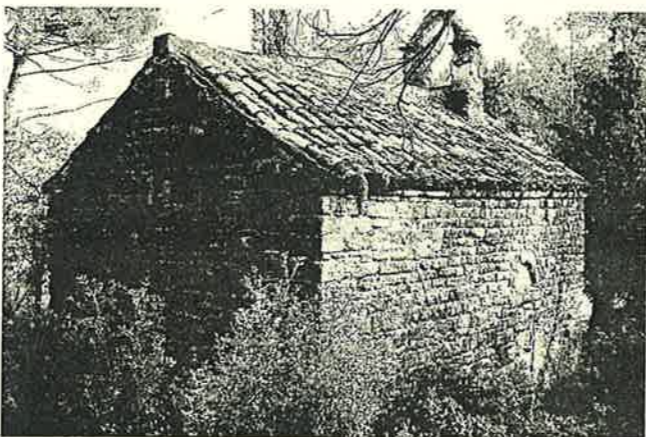
Vet aquí que els llorençans amb cinc temples al terme municipal, estigueren espiritualment molt ben servits.

ordeo" i "*ad porticho de Sancti Laurentii de ipsa Ualle solido l denarios VIII quod ibi abeo*".

Primer esment de la parròquia

El primer document que cita explícitament la parròquia de Sant Llorenç, és una donació al monestir del Munt que fan el 19 de maig de 1087 Ramon Amat i la seva esposa Ermessenda. Diuen que "*est autem predicta omnia in comitatu Barcinona in ipsa parrochia de Sancti Laurentii de Lacera in ipsa Orta Subirana, ipsa sala de Reimundo Amati iam sprascripti...*". Això vol dir "Es troba tot lo abans dit en el comtat de Barcelona en aquesta parroquia de Sant Llorenç de Lacera, en aquesta. Horta Sobirana, aquesta casa de Raimon Amat sobreescrita".

Aquell mateix any de 1087, el 3 d'octubre, Ramon Donnuç fa testament i deixa béns a Sant Llorenç de la vall de Lacera, i els dominis i feus de la torre de Lacera a son germà Berenguer. Ho expressa així "*Et concedo ad Sanctum Laurentium de Ualle Lacaria ipsum meum mansum quod fuit de Guifred Madexo cum medietate de ipsas vineas de torrente Malo et ipsa mea mula, ut fiat factum calicem de plata ad opus iam dicto Sancti Laurentio. Et concedo a Berengarium cum ipsis terris, et cum ipsis mansis et cum totis suis pertinenciis et cum ipsos feuos que teneo per senioreme meum domno Gerallo uel per Sancti Laurentii, similiter cum ipso manso de Fexis*". Que es tradueix per: "I concedeixo a Sant Llorenç de vall de Lacera aquell meu mas que fou de Guifred Madeix amb la meitat d'aquelles vinyes del torrent

L'església de Sant Pere de Mur

Sant Feliu de Vallcàrcara

Sant Jaume de Vallverd

Mal i la meua mula, a fi i efecte de que sigui fet un calze de plata per a ser usat a l'obra de l'esmentat Sant Llorenç".

Més endavant cita: "*Et concedo ad clericis Sancti Laurentii de Lacera macusos IIII...*". És a dir, "I concedeixo als clergues de Sant Llorenç de Lacera tres mancuses". Ramon Donnuç senyor del Castell de la Pera, moriria sis mesos abans del seu testament sacramental a causa de les ferides produïdes en un dels setges a la ciutat de Tortosa, en poder dels sarraïns, i on acudí a host i cavalcada.

Sis dies després el 9/X/1087 Berenguer Donnuç, Ramon Amat i Guillem Gilabert com a almoiners o marmessors del difunt Ramon Donnuç i, en compliment del seu testament, donen al monestir de Sant Llorenç del Munt uns masos amb llurs pertinences situats al terme de Lacera, a la vall de Mur. Descriu la propietat així "*Et est hec omnia in comitatu Barcinona in termino Lacaria in locum qui dicunt ad ipsum Murum. Et affronta ista omnia suprascripta de parte uero orientalem in ipso Pugio Rotundo siue in collum de Palomarias, de meridie in sumitate Kastrellacá, de occiduo in ipsum collum de ipsa Posterula, de parte uero circi in ipsum collum de Aladern et peruadiit ad ipsum collum de Bag siue ad ipsa rocha qui uocant Muro*". La versió catalana resa: "I és tot en el Comtat de Barcelona en el terme de Lacera en el lloc anomenat en aquest Mur. I afronta tota aquesta sobreescrita (terra) per orient amb el Puig Rodó, segueix al Coll de Palomeres, a migdia a sota La Castellassa, per ponent amb el Coll de Posterula, de part de cerç amb el coll d'Aladern i segueix fins el Coll Gavatx i aquella roca que anomenen Mur (=Rocamur)".

La baixa edat mitjana, l'època feudal

En els segles XII i XIII es produí un enfortiment de les estructures senyorials, és a dir, dels feus. Entre els anys 1095 i 1274 l'església abonà les croades contra els infidels, tant a la península contra els àrabs, com a occitània contra els càtars i pel sud del mediterrà fins a Terra Santa, expedicions en les quals s'implicarien els senyors catalans.

També el decurs d'aquest període assistirem a la consolidació de la vila, etorn del nucli de la sagrera i l'església parroquial de Sant Llorenç en la cruïlla dels camins de Vic i de Barcelona i, cap al final, a la formació de la Universitat de Sant Llorenç.

Per un document de 20 de febrer de 1378 tenim constància de que Pere de Sentmenat actuant com a senyor del Castell de la Pera, signà un debitori de 1.452 sous i la prestació anual de 80 sous als administradors de l'església de Santa Maria de Pera, entre els quals hi havia els llorençans Andreu Marquès, Guillem Çacadireta i les parròquies de Sant Llorenç i de Sant Feliu de Vallcàrcara. És a dir

que Sant Feliu de Vallcàrcara era parròquia i l'església del castell de la Pera tenia culte.

Les guerres remences i l'abandó del monestir del Munt

En el segle XV la propietat alodial era escassa, i la institució havia entrat en crisi. La pauta era llavors el contracte emfitèutic, mitjançant el qual, el senyor exercia la propietat eminent i el senyoriu jurisdiccional, mentre el pagès gaudia de la tinença útil de la terra, de la qual podia vendre'n la seva producció. El document que regulava el contracte emfitèutic era la capbreuació, és a dir, el reconeixement o confessió per part del camperol emfitèutic del seu Senyor. La guerra civil i de remença entre 1462 i 1472, i la revolta remença de 1485, tingueren un final de progrés, l'any 1486, amb la sentència de Guadalupe que contemplà l'abolició dels mals usos (Cogúcia, Intèstia, Eixorquia, Firma d'Espoli,... però sobretot, el de Remença: "Prendre, penyorar i maltractar qualsevol hom o fembra propi o afocat e de remença").

Els monestirs benedictins foren blanc de les ires dels remences, i sigui per aquesta raó o sigui per la seva decadència, l'any 1490 ja no consten monjos que visquin al monestir de Sant Llorenç del Munt i l'any 1505 ja no hi havia abat resident.

Els llibres sacramentals: llorençans i llorençanes amb nom i cognom

El Concili de Trento, celebrat entre 1545 i 1563 per defensar-se del naixent protestantisme i per reformar l'església, a banda d'establir decrets doctrinals, estructurà l'organització eclesiàstica. Entre les normes es dictà l'obligació a les parròquies d'inscriure els fidels en els principals actes sacramentals.

La mesura arribà a Sant Llorenç Savall i, el 16 de gener de 1567, s'inicià el Llibre d'Òbits de les parròquies de "Sanct Laurentis Savall i Sant Feliu de Vallcàrcara". Aquest és el primer dels llibres sacramentals de la parròquia el qual, juntament amb els llibres de baptismes i de casaments, permetrà conèixer els noms i cognoms i l'evolució de la població llorençana.

A més d'aquestes funcions reglades, els clergues, -que eren part important de la minoria de població que sabia llegir i escriure-, assumiren altres funcions com les de notaria, redactant els capitols matrimonials, els testaments i últimes voluntats dels feligresos, els

quals temerosos del més enllà, encarregaven i pagaven misses per a la salació de les seves ànimes. Els preveres participaren també d'algunes convocatòries del Consell de la Universitat de la vila i terme, on dirigien el debat i en redactaven les actes.

A mitjan d'aquest segle XVI, l'any 1557, el bisbe de Barcelona Guillem Cassador, atorgà llicència a Domingo Vilardell per erigir un altar i un retaule en honor de la Mare de Déu a Sant Feliu de Vallcàrcara, el retaule conegut com el de la Mare de Déu de l'Ajuda.

L'any 1608 amb la mort del darrer abat comandatari, en Francesc Olivó d'Alvèrnia, s'extingí el monestir de Sant Llorenç del Munt, i els seus béns i rendes passaren a la Congregació Claustral Tarraconense.

El barroc

El segle XVII no fou, precisament a Catalunya, el segle de les llums. Fou un període on el fenòmen del bandolerisme es va fer present en la societat catalana on sovintejaren els episodis de violència, i també les supersticions, amb els processos inquisitorials per bruixeria, on s'acusaven, torturaven i condemnaven a dones heterodoxes que no seguien les estrictes regles de la moral cristiana. A Sant Llorenç tinguerem exponents d'aquests fenòmens, en la persona de Joan Muntada, àlies "el minyó de Sant Llorenç", bandoler en la partida del famós Perot Rocaguinarda.

En el segle XVIII, després de la guerra de successió a la Corona d'Espanya arribaren els Borbons al tron amb Felip V. Un rei que abolí totes les constitucions i institucions de Catalunya, entre les quals les Universitats, deixant tan sols la Universitat de Cervera regint el país per les lleis de Castella. Llavors els estudis religiosos es van fer en castellà i es castellanitzaren els documents oficials.

De les esglésies llorençanes sabem que Sant Jaume de Vallverd era, des del segle XVII, propietat de la família Busqueta que l'amplià, però a primers del segle XVIII ja s'advertia del seu mal estat de conservació i que acabaria per enrunar-se.

A Sant Pere de Mur, la família Dalmau hi feu obres, suprimint l'absis romànic, aixecant el campanaret i tapiant les portes del nord i migdia. Obriren una nova porta al nord, on a la llinda pètria s'hi llegeix "Antoni Dalmau, 1722". L'any 1736 la imatge de Santa Maria de la capella del Castell de la Pera es traslladà a l'església parroquial a causa de la ruina d'aquesta esglésiola.

El segle de la industrialització

El segle XIX fou el de la industrialització a Catalunya, amb l'ascens de dues classes emergents i antagoniques: la burgesia i el proletariat. Fou un segle marcat per les guerres: la guerra del francès i les tres guerres carlines. Els quatre conflictes bèl·lics tingueren repercussió a Sant Llorenç, on arrelava la indústria tèxtil.

L'any 1835 les lleis de desamortització dels bens de l'església i d'exclaustració de religiosos impulsades pel ministre Medizábal, foren paral·leles a la crema de convents pel proletariat anticlerical de les ciutats. Però les propietats eclesials desamortitzades passaren majoritàriament a la noblesa i no a la emergent classe social burgesa.

L'església llorençana impulsà la creació de societats d'ajuda comunitària com les confraries del Carme i del Roser, o les Germandats de Sant Sebastià i de Sant Josep, i estimulà la religiositat popular amb els aplecs de Sant Feliu per la segona Pasqua, o el de Sant Roc, al Marquet de les Roques, el dia 14 d'agost.

Les reformes de Mossèn Miró

A mitjan segle, mossèn Josep Miró, rector de la parròquia entre 1860 i 1868, va emprendre obres civils com la construcció del pont d'entrada al poble i d'un safareig comunitari en terrenys de la sagrera, a més d'obres de reforma de l'església parroquial. Va treure el cementiri de la sagrera, a l'entorn de l'església, per traslladar-

lo a l'actual emplaçament, i va canviar l'entrada principal del temple (s'hi accedia pel carrer de la Rectoria) per tal d'ampliar-lo, afegint-hi la capella del Santíssim i el Baptisteri. Aquest rector recordat pel seu zel apostòlic i el seu compromís amb els desvalguts, creà també el Patronat de Sant Josep, instal·lat inicialment a la quadra vella de Cal Ros, al carrer de la Creu de Pedra, avui del bisbe Solà.

L'any 1868 El castellarenc i ecònom de Sant Llorenç, entre 1868 i 1869, el Dr. Antoni Vergès, emprendre la restauració del monestir del Munt.

A Sant Llorenç Savall a cavall dels segles XIX i XX proliferaren les vocacions religioses. Un dels exponents fou Maties Solà i Farell nat el 10 d'agost de 1884 i que seria consagrat Bisbe de Colofon (localitat de l'Àsia menor) el 22 d'abril de 1931, és a dir pocs dies després de proclamar-se la II República.

El dia de Sant Jaume de 1926 s'aixecà el teló del nou teatre del Patronat de Sant Josep, local que resultaria malmes per la riuada de 25 de setembre de 1962, l'any 1932 es reformà l'altar major de l'església parroquial.

Revolució i guerra civil (1936-1939)

Els dos blocs ideològicament antagonics que s'haven configurat el primer terç de segle XX, dirimiren finalment les seves diferències amb les armes a la ma en la terrible guerra dels tres anys. Un dels components d'aquesta cruel dicotomia fou la relació amb l'església-catòlica.

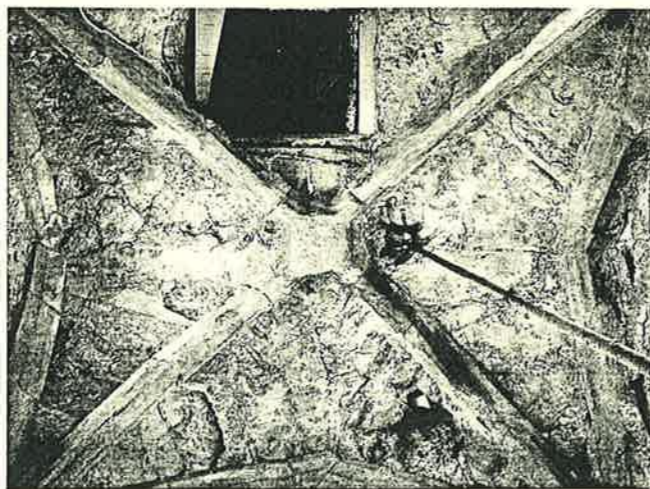
A Sant Llorenç la guerra va estar marcada pels fets revolucionaris inicials i per l'activitat de la rera guarda, puix que no va haver-hi front de lluita fins a l'entrada de les tropes franquistes rebels el 29 de gener de 1939.

Els primers dies d'esclat revolucionari

En els primers compasos de la guerra, amb patrulles de milicians armats, tant la Generalitat com l'Alcaldia de Sant Llorenç quedaren desbordades i, el Comitè de Milícies Antifeixistes presidit per Josep Castella i Ros àlies "El Rosset", es feu amb el control de la situació.

En els primers moments de la revolta, el rector, mossèn Josep Blancher, tement per la seva vida, va parlar amb els responsables del Comitè que el tranquil·litzaren i li oferiren garanties d'avisar-lo si corria perill perquè es fes escàpol. Segons ell mateix explicà en una carta que es conserva a la rectoria, fugí a les cinc de la tarda del dia 22 de juliol a una masia del poble, on restà fins el dia 29. Després passà per Mura i d'allí anà al seu poble, on va romandre amagat durant tota la guerra.

Abans de partir havia amagat les relíquies, els vasos sagrats, tots els ornaments, roba blanca, els llibres sacramentals i alguns pecs de

El creuer gòtic del campanar de Sant Llorenç

testaments de l'arxiu parroquial. Tot això fou guardat al forn vell del sòtan de Cal Mirapeix, del carrer Nou, que fou tapiat. Allí va romandre aquest tresor local fins a l'entrada de les tropes "nacionales".

Crema d'esglésies

L'església parroquial de Sant Llorenç la profanaren i cremaren el dia 23 de juliol a les 5 del matí un grup d'"incontrolats", que sembla ser eren milicians "falstes" procedents de Rubí. Imatges i altars foren cremats juntament amb altres objectes de devoció de particulars i només se salvaren els bancs i l'edifici.

Dies després cremaren el retaule de la Mare de Déu de l'Ajuda,

mobiliari i documentació a l'església sufragània de Sant Feliu de Vallcàrcara; la capella de les Germanes Carmelites i l'altar i el retaule de Sant Pere del Dalmau. Ja a les acaballes de la guerra l'església parroquial va ser habitada com a dipòsit de vitualles

Mossèn Blancher retornà acabada la guerra al poble el 17 de febrer i el dia 19 es feu la cerimònia de reconciliació a l'església i el cementiri. El 10 d'agost de 1939, diada del patró s'inauguraren les obres de restauració de la parroquial. En el decurs d'aquell any s'entronitzaren les noves imatges de Sant Climent i la Puríssima, i en la pasqua de 1940 s'inaugurà l'altar del santíssim i noves imatges.

Jaume Valls i Vila

EL PRIMER ESMENT DOCUMENTAL DE SANT LLORENÇ SAVALL

28 de juliol de 1010

En nom de Déu, jo, Radolf, prevere de Sant Llorenç Savall, dono a Ermumir, atès que em plau i mogut per la pròpia voluntat, unes terres amb els arbres que hi ha, unes cases, una cort i un colomer, conjuntament amb un trull i una vinya, que jo havia adquirit en una compra. Tot plegat, excepte la vinya, es troba al comtat de Barcelona, al terme de Llacera, al lloc de Savinyana.

Aquests béns confronten a llevant amb un camí i amb una font, a migjorn amb una terra de Saburido i una vinya, a ponent amb una terra pròpia i del veguer Geribert, i a tramuntana amb el dit camí. La concessió de tots els béns és íntegra.

La vinya confronta a llevant amb una terra de Giscafred, a migjorn amb terra de Geribert, a ponent amb el torrent de la dita font i a tramuntana amb vinyes pròpies i amb vinyes d'en Geribert. Tots els béns es concedeixen amb totes les entrades i sortides.

Mentre jo, el dit Radulf, viuré, els tindrà i posseirà; si moro els tindrà Ermumir amb la seva mare Fruiló; i si mor la mare d'Ermumir, els posseirà aquest, sense tenir permís per a vendre'ls, permutar-los o alienar-los a ningú. El receptor haurà de satisfer anualment dues lliures de cera a Sant Llorenç del Munt, i un cop aquest morirà, els béns passaran a Sant Llorenç, Santa Maria i Sant Miquel del Munt; podrà nomenar senyor a qui vulgui.

Si qualsevol home romprà el present pacte, haurà de recompondre el greuge pagant el doble del valor dels béns inclosa tota la seva millora. Es fa donació també de dos cups, dues tones, dos càvecs, una aixada, dues destrals, dues exoia, dos tribanos, un escó, una litiga i una arca. D'ara endavant la donació romandrà ferma per sempre.

Fou feta aquesta carta de donació als 5 dies abans de les calendes d'agost de l'any XVè del regnat del rei Robert.

Signe de Radulf, prevere, que aquesta carta de donació féu rogar.

Signe de Baró. Signe de Gustremir. Signe de Ramon.

Signe de Radulf, el donador, que escrigué i subscrigué el dia i l'any a sobre indicat.

Aquest pergamí de 33 x 17 cm que es conserva a l'Arxiu de la Corona d'Aragó és escrit en escriptura carolina rural ben traçada amb lletres de mòdul quadrat ben alineades i igualades.

Versió catalana: Joan Soler i Jimenez.

Nat a Terrassa l'any 1975, Joan Soler es llicencià en Història per la UAB i va catalogar per encàrrec de la Diputació els fons de l'Arxiu Municipal de Sant Llorenç Savall.

UNA DESTRAL NEOLÍTICA

Aquesta destral de pedra de l'època neolítica va ser trobada a Sant Llorenç Savall, prop del torrent del Burc. La troballa la feu el dia 1 de març de 1989 pel Sr. Manuel Pagès en un terreny de la seva propietat.

La destral, d'origen neolític, és de neis, una roca de gran duresa, i mesura 9x4 cm de llarg i ample, amb un perímetre minvant que va dels 12 als 9 cm, respectivament.

La destral pètria amb els seus dos cairons de tall ben marcats, va aparèixer després d'un moviment de terres per aplanar unes feixes, a la vora d'un bassiol.

El Sr. Manuel Pagès ja havia trobat tres altres exemplars d'aquestes eines de tall prehistòriques a la població de Gòsol (Bergadà), conegudes en medis pagesos com a "pedres del llamp", puix que antigues creences suposaven que aquestes pedres eren afaïçonades per la caiguda d'un llamp.

Altres eines similars es van recollir als camps de conreu de la masia del Dalmau també dins al terme llorençà, fet que prova l'ocupació del terme llorençà en èpoques prehistòriques reculades.

Manuel Pagès amb la destral

activitats

CAMINADES PER RECONÈIXER EL TERME

La nostra entitat juntament amb el Centre Excursionista Llorençà ha realitzat tres excursions dins el terme municipal per reconèixer el territori després del tràgic incendi iniciat el 10 d'agost. El foc forestal ha deixat al descobert interessants vestigis arqueològics i permet també contemplar en tota la seva extraordinària amplitud l'estructuració del terreny en feixes, per tal d'aguantar les terres i plantar-hi el que històricament fou el principal conreu llorençà: la vinya.

La primera d'aquestes sortides de reconeixement es va fer el al Castell de la Pera on el foc va consumir la vegetació, posant al descobert els accessos i defenses a l'entorn del castell. Al repeu de la muralla el consoci Ramon Molina hi trobà fragments d'una campaneta de l'església de Santa Maria.

NECRÒPOLIS DE VALLCÀRCARA

La segona excursió es va fer el diumenge 30 de novembre reunint una trentena de participants. Es visitaren la necròpoli altmedieval de Vallcàrcara, situada dalt d'una petita elevació rocosa del terreny. Un indret que mereixeria una excavació arqueològica i una especial protecció, atesa la seva importància històrica. La caminada continuà vers la masia de Salallassera, el pallier de la qual amb la seva espectacular portalada resultà afectat per l'incendi. Pel camí en Jaume Valls recollí un fragment de plat de ceràmica decorada en blau, del segle XVI.

A continuació visitarem les ruïnes del mas del Puig, que havia estat propietat de la parròquia de Sant Llorenç i on s'observen unes sitges

Restes del mas del Puig

de grà d'època medieval. Hi foren trobades dues monedes. Finalment s'anà fins a les ruïnes del mas Vilatersana, completament expoliades, però on subsisteix encara el paviment de l'era, per retornar d'allí, per l'antic camí, al poble.

ELS MASOS NORDORIENTALS

El diumenge 29 de febrer, amb sortida de Plaça a les 8 del matí és prevista una nova excursió vers el sector nordoriental del terme. Pel Forat d'en Paré, el Coll del Vinardell i el Coll d'en Pi d'en Guàrdia, es visitaran les restes dels masos de Can Blanc, Can Llop, Can Mesquita, i el Vilet. Des d'allí accedirem a la Font dels Fondos i després caminarem vers el Roc del Cornut, Sant Feliu de Vallcàrcara i l'Armengol de retorn al poble.

CRIDA PER AMPLIAR L'ARXIU DE SANT LLORENÇ

Des de l'entitat Lacera fem una crida als llorençans i llorençanes que conserven a casa seva documentació antiga, per tal que ens ho facin saber i ens permetin la seva reproducció i estudi.

Considerem molt important recollir o controlar aquesta documentació familiar, per a bastir la història del nostre poble, i evitar-ne la desaparició o el desconeixement. La documentació sobre la que ens agradaria poder-hi treballar és molt

àmplia: comprén des de documents antics com testaments, capítols matrimonials,... passant per llibres de comptes i dietaris, documentació iconogràfica (fotografies, postals...), fins a programes d'activitats, recordatoris, informacions periòdiques o exemplars de les revistes o publicacions editades al poble o que parlin de Sant Llorenç Savall.

Podeu fer-nos-ho saber als membres de Lacera i ens comprometem a treballar-ho amb total discreció i professionalitat.